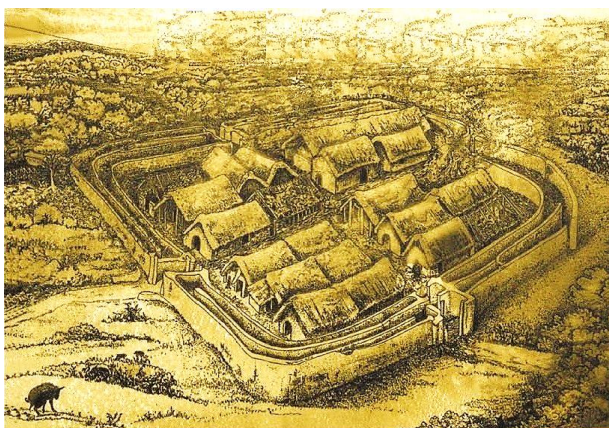

Lippai Bertalan (Budapest):

Torma Zsófia és a folyómenti kultúrák öröksége

A földművesség: eszközhasználat, agyagművesség, – közlőképesség: agyagtárgyak

1. ábra. Maria Gimbutas szerinti őskori település fallal kerített házai 10 családnak.

Maros mente

Erdély folyóit – Maros, Körös, Szamos – a Tisza gyűjti össze. Ebben a kultúrkörben magelvető és agyagműves kultúra alakult ki, ami évezredekken át hatott egymásra. Mint ahogy azt a vésztömágori régészeti rétegekben látjuk. A vízgazdálkodásos, állattartó, mezőt művelő népesség, elsősorban a folyók kínálta hordalékon, a vízjárta rétek legelőin, hegy- és domboldalakon, mocsarak védettségében alakította életét, majd terjeszkedett a szárazabb laposokra, aztán erdőt irtottak, ha a termőterület talaja kimerült, vagy ahol már kevés volt a művelhető föld. Ahol agyag volt, abból építették házaikat, eszközeiket, ahol kő, kőből, majd égetett téglából. Magokat vetettek, nemesítettek, gyümölcsöt termeltek. Kapcsolat épült ki az érckeverőkkel, bányászokkal, kiknek piacára élelmet vittek, cserébe a használati eszközökért.

A Maros mentén gyűjtögető Torma Zsófia, ki a világ első régésznője címet érdemelte ki, kortársa volt mesterének, Rómer Flórisnak, akit a régészet atyja címmel illeltek.

2. ábra. Torma Zsófia és tordosi korongok, talán csillagképekkel.

Tordos, Tatárlaka → Marosvölgy

Tordos és Tatárlaka az Erősd nevű kultúra folytatója. A tudósok a Belgrád melletti Vincsa kultúrába, s nem a Tisza és folyói kultúrájába gyömöszölték be. Írásra alkalmas jeleket gyűjtött össze Zsófia, melyek kavicsokon voltak, mintha e kavicsokat, mint valami oktató eszközt használták volna, olyan, mint a játék, mit egymás mellé kell rakni, hogy értelmes szavakat alkossunk vele. E felismerés akkor a nemzetközi kutatásban kibontakozó sumer kultúra írásának összevetésére sarkallta a kisasszonyt. Értekezéseit inkább külföldön, mint idehaza fogadták el.

3. ábra. Napsugaras agyagszobrocskán anyaismennő (?) ábrázolás jelekkel, valamint kavicskorongocskák jelei a tordosi műveltségben, de a kereket is ismerték e vidéken.

A 3. ábra rajzos táblázatán lévő jelek fogalomjelek, képjelek, és Sumérben, valamint a székelyek által használt rovásjelek – Torma Zsófia nyomán. E jelek között jól felismerhető, ma ismert írásjeleket, a rovásírásunk jeleit látjuk. A bal felső sarokban van egyszótagba írt jel; MI - IM, s a többi sorban is található rovásírás jel, mint v, b, d, t, zs, f, h, k, s, j, n, m, gy, i: M X + Y Ø × ◊ Δ 1) 3 # †. Ez 14 jel Tatárlaka közeléből, mind mássalhangzó az **i** kivételével, s van olyan is, mint a **gy**, amely csak a mi nyelvünkben van meg. Ezek mind benne vannak a ma is használt rovásírásunkban, Leggyakoribb jel a körben + és x, ⊕ és ⊗, ahol a + a rovásban a **d**, és az x rovás **b**. E jelek fogalomjelként vannak számon tartva. Ha **d** (+) van a körben, ⊕, akkor álló helyet jelent, ha x, ⊗, akkor forgó földet. Azaz a „föld” helyzetét jelenti – akár a székelykapukon, akár máshol mint indíték, motívum.

A 3. ábra napkoronás agyagszobrocskája a képírás, és a rovott jel együtt értelmezhető mivoltára hívja fel a figyelmet. Látható a szem két pontja, alatta az orr sz(l)-je, az alatt a száj, alatt n(Ń) jel, a mell fölött szintén n(Ń) jel, ott a zs(Ÿ), vagy inkább csak t(Ŧ) is, a mell két s(Λ) formája. Együtt „a nap szentje” olvasatát adja. De ha a mell m-jét is bevesszük, illetve a bal mell alatt mintha a b(X) lenne, akkor „szentem”, e magánhangzó beillesztéssel.

1) y B

sz n t m = szentem

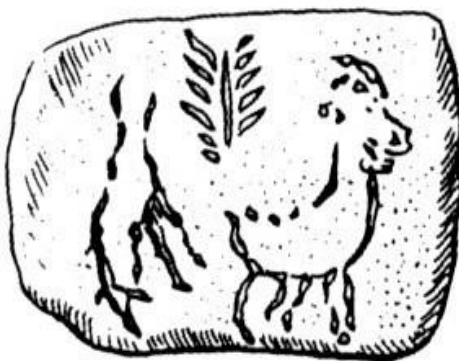
A kép vagy szobor jelek rajzolatával írásjeleket is mutat, így a kép, már olvashatóan utal valamire, ez esetben a napot jelképező sugarak a nap szentjére utalnak. Ennek párhuzama Babba Mária, aki a hajnal sugarába öltözködik. Pünkösöd hajnalán van ez a nap, amikor a

zarándokok, csángók a csiksomlyói nyeregben várják a napfelkelttét. A megfejtés tehát igen ősi üzenetre hívja fel a figyelmet. Ez a szent anyára utal, tehát nem újkeletű a napba öltözött anya tisztelete, hanem ősidőkben is tartotta ehhez tartozó szokásait. A Maros folyó mellett lévő helységek neve fémjelzi írástörténetünk kezdeti szakaszát, melyben tordosi, erődsi kultúrák a folyó menti agyagművességgel párhuzamosan az írásos leletek korai időbe datálható tárgyak, ereklyék feltalálásának helyei. Ősidők emlékeit találjuk itt. A messzi ezredévekig vissza lehet igazolni, hagyatékán keresztül az emberi tevékenység révén kialakult kultúra mellett a helybéli írás nyomait, jelek alapján az írás jelenlétét agyagba, vagy kőbe vésve. A ma is ismert és egyre ismertebb magyar írás nyomait, a még sokkal régebbi Tászkok-tetői leleteken is.

4. ábra. A tatárlakai táblák.

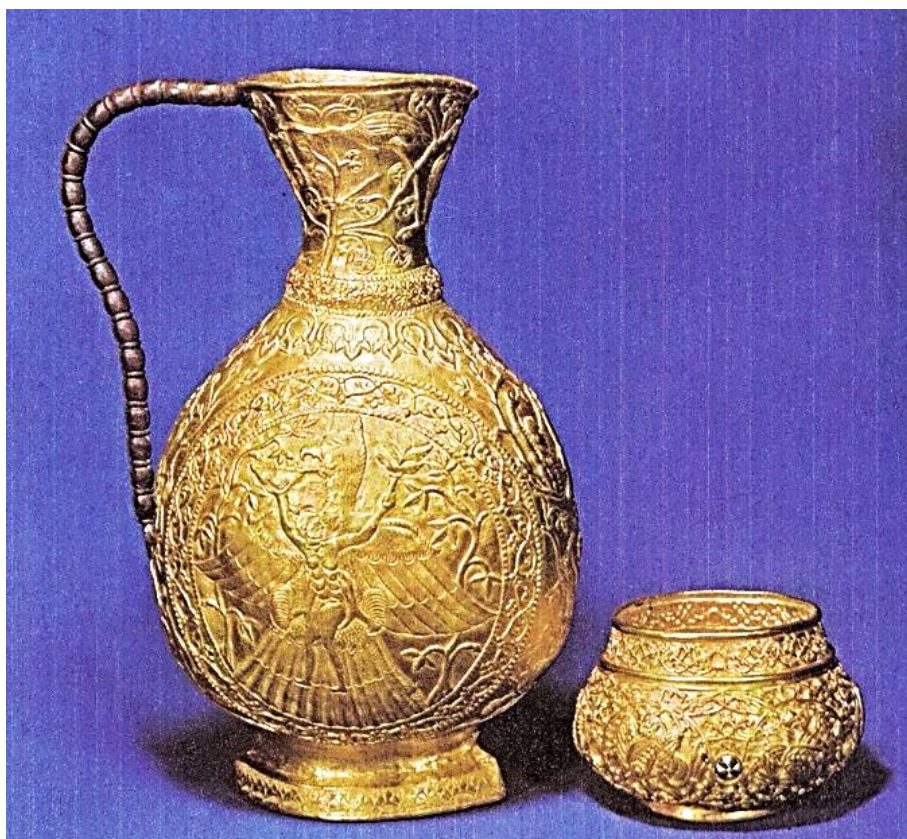
A tatárlakai táblák a rajtuk lévő írás érdekessége miatt érdemelnek kiemelkedő figyelmet. Mert ezek az írásjelek és fogalomjelek a székely-magyar rovásírás alapjelei is egyben, tehát írásörökség. A három különös tárgy mindegyike közöl számunkra fontos üzenetet. És még van összefüggés köztük, a három mondandó kiegészíti egymást.

5. ábra. Nemzési jelenet.

Az egyik táblácska a nemzés jelenetét mutatja. Ez a jelenet aztán különböző korokban ismétlődik, amikor fontos az utódlás kérdése. Utal a nemző ősré, kinek utódai jogosultak az uralkodásra. Ezen a táblácskán KOS NEMZÉ NEMERÉT, Nimródot. A rajta lévő életfácska istennői átlényegülésre utal, és ennek az életfának a továbbiakban a nagyszentmiklósi kincsen is jelentősége lesz, és a megtermékenyítést segíti még például az égi országban élő Istár istennő

fája, amit oroszlánok őriznek. A mesék hőségnek ezért a gyógyító faágért kell utazni a másvilágra, mint ahogy Etana is utazott. Ilyen utazás van megörökítve a Nagyszentmiklósi kincsek 7. számú korszóján.

6. ábra. Égberagadási jelenet a nagyszentmiklósi kincs 7. korszóján.

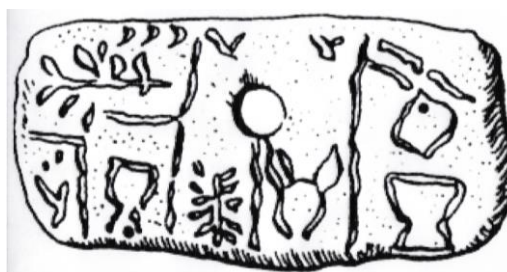
7. ábra. A tatárlakai korong másolata.

A másik tatárlakai tábla, az úgynevezett korong. Megfejtők általában csak ezzel foglalkoznak, megfejtéseikkel nem foglalkozom, de az én véleményem merőben más. A korong négy részre van osztva. Ez a korongocskán a fő motívum, azaz körben kereszt: $\oplus$. Ilyenformán az esemény a földön történik. A négy részben a rovásírás jelei is, a képi írás jelei is felismerhetők, ezért a fogalomértelem szerint olvasható (8/a, b, c, d. ábra). A jobb felső rész a hold négy ciklusának megfelelő ábrázolást mutat. Mivel a nők peteérésének ciklusa a hold befolyása alatt

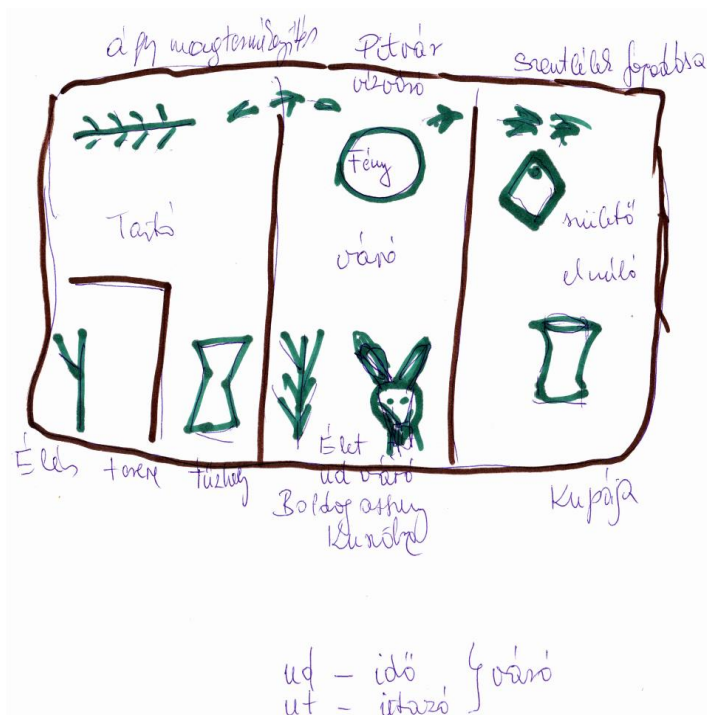
van, tehát ez a holdállás naptárára hívja fel a figyelmet. A bal felső részen azt olvasom, hogy „az anya házában”, mert a két rovásjel a fogalomjelek értelmében: NY – D = **anya**, Z – Ø = **ház**. A bal alsó részen az **n** és a **d** összeróva: ND – >†, aminek a fogalomértelme: növekedő hely, ahol az ΛΛ = ŐS ŐS, tehát az ősök, és a GY jel egyesülést jelent. A jobb alsó részen 3 piu, fiu (P–1) aba (B–X) lesz a növekedésük folytán, kik a lemenő nap országában uralkodnak.

8/a,b,c,d. ábra. A tatárlakai korong négy részere vágva.

9. ábra. A harmadik tatárlakai táblácskán a magyar ház.

10. ábra. A Molnár V. József-féle magyar ház a tatárlakai táblán.

A magyar ház alaprajzolata, amiről Molnár V. József beszélt előadásban a magyar ház szentsége keretében. A 10. ábrán felismerve ezt a képi közlést e tatárlakai táblán, a jeleket jelképi közlésként rajzoltam a táblácskára, fogalomjelként is és a rovásírásból ismert jelként, mert pontosan megfelelnek annak a szokásnak, miről az említett előadás szólt.

A magyar ház hármass felosztása: hátsó szoba, pitvar, tisztaszoba. A hátsó szoba az élet tere, tűztér, és a nemzés helye, mind a családi élet hétköznapi, mindennapi tevékenységnek a helye, a gondoskodó háziasszony tevékenykedésének tere. A pitvar a déli oldalon lévő bejárati ajtóval, az udvarral tart kapcsolatot, ahol növényvel, állattal kel foglalatostkodni, és vízváró hely, hiszen a vízzel történő foglalatosság színhelye. A tisztaszoba a Boldogasszony küszöbén átlépve, szakrális, ünnepi, különös esetekben használt szoba, vendégfogadó szoba, ugyanakkor az asszony itt szüli gyermekét, itt fogadja a szent lelket, majd ha meghal valaki, a ravatalozás helye, a virrasztás helye, vir-r-adatig tart a virrasztás búcsúztatás, a felkelő nap fénye által, a keletre néző ablakon érkezik a fény, s ezzel távozik a lélek.

A tatárlaki leleten a hátsó szobában a rovásból ismer T-ŷ jel jeleni az élet terét, a tűz terét, a pitvarban a vizet a hullámos rajzolat jeleníti meg, míg a tisztaszobában a rombusz a Boldoganya jelképe. Áldott állapotban a leendő anyukák viselhették e nyakéket, kebeles Istennő nyakában is láttunk ilyen nyakéket. A rovásírás K-◊ jele.

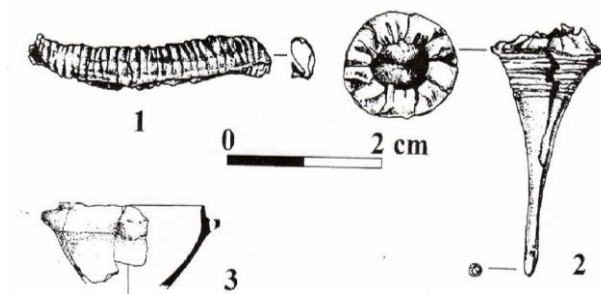
Réz, arany, bükki kultúra → Tisza folyóközök

Fényeslitke. Rétköz

11. ábra. Fényeslitkei szerszámok.

Az eszközhasználat fontos eszközei az agyag kitermeléséhez, és a kapálás, a vágás, a varrás, és nyilazáshoz kialakított kedvező formák, melyek az intenzív mezőgazdálkodáshoz is felhasználhatók, mert a csákány éle úgy lett kialakítva. Egy átfűrt kőbalta, kalapács is van a réz szerszámok között. Ilyen sok réz csákány sehol sem került elő ilyen nagy számban, Kisvárdán is csak egy csákány.

12. ábra. Fényeslitkei aranyleletek rajza a rézkorból – Patay Pál, a Nemzeti Múzeum rézkori műveltség régészétől.

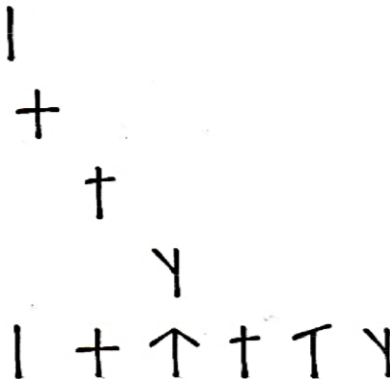

13. ábra. Vonalas kerámia (Fényeslitke, páskomi temető).

Az írás ősisége

A jel, jelzés, jelölés

Az ember fejlődésének fokán, több ezer évvel ezelőtt környezetében megtalálta azt, amivel társai számára is értelmezhető, felismerhető, a mozdulattal megváltoztatható, ismételhető cselekvést valósított meg. Ez a cselekvés nem más, mint a jelzés, Jelzésre egy talált faágat használt, aminek hossza, vastagsága, hajlékonysága van. Ez a faág letörhető. Származása szakított rész. Kézzel fogható, hajlítható. Ha vastagabb, sújtani lehet vele, suháng. Ha ugyanazt a távolságot többször teszi meg vele, akkor mérheti az elmozdulást, jelölheti ez másik ággal keresztbe téve, hogy itt van a hely, ahonnan elindult, kimérve a távolságot újabb kereszttel jelölheti az új helyet. Az is, ha erre a helyre érkezni kíván, az irányt is mutatni lehet. Rájött, hogy e vesszőt hajlítani lehet. A vessző két végét összehajtva kör alakítható. Vele a homokba rajzolni lehet, jelet, kört, ment irányt mutatni. Ez a vessző elvett, származási helye van. A száron keresztbe tett másik szár. Megjelöl egy helyet. Ezen a száron, ha elmozdítjuk középről felfelé, akkor a hely közepétől új helyéig megtett távolság más helyet jelöl már, idő telt el, az egyik helytől a másikig megtett út ideje. Jel: kereszteződés, útirány, a megtett út ideje, a megtett út vége.

SZ D C I Í T

E jelek írása szerepel a hangzósításban is, mint elsődleges fogalomjel, a szó kezdő hangja ként, vagy a szó ragja ként, vagy jelzője ként. Ilyen formában magában a nyelv tanában is felismerhető, ugyanakkor az ősi fogalomból megmaradt állandósult nyelvtani fogalom lett. Írható, olvasható, mit betű. Ezért az ősi fogalomban lévő állandósága miatt a mai napig felismerhető. Tehát elsősorban nem hangot jelölt, hanem a fogalmat jelölte, majd a beszéddel a fogalomra is jellemző hanggal azonosította be az ősi jellel a cselekvés tárgyát.

+ | † ‡
D SZ I Í

A cselekvés helye, származása, ideje, és a cselekvés befejezettségének kifejezői, mutatói, jelekkel jelölhetően mutatható meg, a cselekvés, mint ige a ragozásban formai alakjával fejezi ki, akkor is, ha a jeleket behelyettesítjük, úgy, hogy valamire rávéssük, rá karcoljuk vagy rajzoljuk. Ha mindig azt az eredeti fogalmat társítjuk hozzá, rendeljük mellé, akkor a fogalom beszélni fog, elmondja, mi történt ezen a helyen, ahol a hely meg lett jelölve.

Mindent meghatároz az élet folyamat, mely kezdetét veszi a születéssel, az ember születése, eredése, származása. Honnan és miből kérdésre válaszol: hely, ahonnan ered, részből származik.

A SZÁR MINT RÉSZ növelhető, nő kifejezője a hajlított vessző:

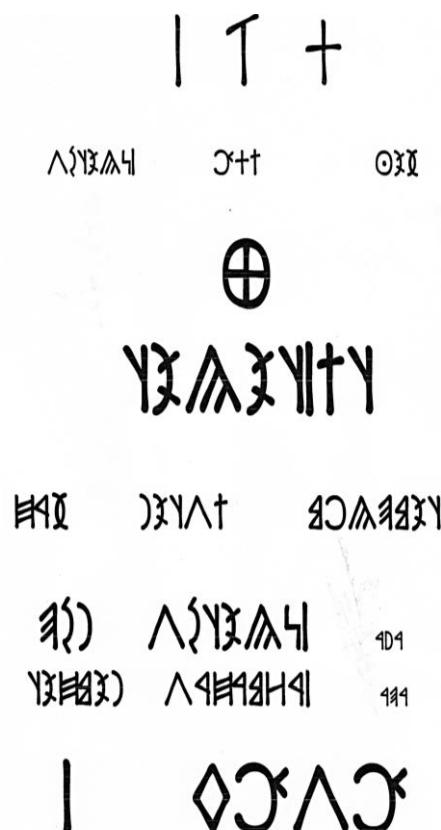
|))))
SZ N O LY

Szár növekedése oldalra, míg a teljes kör jelét, jeleit rajzolhatjuk le, ilyen formán is a jel születésének vagyunk szemlélői. Ezen jelek állandósult formájával gondolati kép rajzolható, melynek kifejezője a fogalomjel.

Ilyen formában a gondolati kép visszaidézhető, jellé alakítva írásként alkalmazható. Az emlékezésnek egyik formája a jel, jelzés. Ráadásul egy megfoghatatlan fogalom, az idő is mérhető, ezáltal érzékelhető.

œ + † ‡
Ö D I T
Ö, a személy, helye, az időben, térben.
JELLEL KIFEJEZVE

Múltat idéző, az eseményre emlékeztető. Az elmúlt régen történt cselekvést képes újra gondolatpt összekötve a jel láttató, cselekvésre utaló módjával térben és időben felidézhetővé tenni. Ami nem jelen, a múlt valóságából felidézett kép. Ami lehet jel, vagy kép, vagy szobor, vagy fénykép, rajz, festmény, mindez jelek hanggal való behelyezésével olvasatot adhat. Íme a régmúlt rögzített emlékezete.

Nép és nemzet

A nép, a nemzet eredete a magyar ősökre, eredendő nyelvi megfeleléssel pontosan képes felelni. Kifejezni képes a nép és a nemzet fogalmát. A nép, a növekedés szerepkörében az anyai utódlás, míg a nemzet a nemző apai utódlásán alapul. A NEMISÉG kérdése dönti el, melyik mikor lehetséges az utódok szimbólumaiban pedig világossá válik, alakul ki a kultuszokban, a vallásos népi hagyományban vagy magyar uralkodói, vagy éppen a vallásos szimbólumokban. A nemzet nemessége apa ősök királyok uralkodók elődeinek képességéből ered. A női nem anyai örökletessége vallási alapja a boldog anyaságban nyilvánul meg. Apai vonatkozás a nemzéssel veszi kezdetét az ember örökléstana, az anyai öröklés a szülésben nyilvánul meg elsődlegesen, köztes állapottal, a boldoganyasággal. Éppen ezért e két öröklési vonal elkülönítetten van jelen a magyar néplélek tudatában.

|) SZ N

Születés, származás.

Születés az anyától, származás az apától. A rovás két alapvető jele az sz mint szár, az n mint a nő, növekedés jele, benne van az ősiség, az ősapa fontossága és akitől születtünk, az anyasága. Az a kettősség, ami jellemzi az eget és a földet, a nemzót és a fogadót, a megtermékenyült étellel a földet, amit az anya képvisel, anyaságában a női növekedés, az apaságban a nemzőképesség. Ebben van különbözőség a két elnevezésben, a nép az anyától születés, a nem létezőből eredés, a apától a nemzótől származik a nemzet. Az ellentmondás feloldódik, hiszen mindkettő együtt létezik, ha tudja megnevezni valaki a nemző ősapát, akkor a nem eredete, a nem ur helye, a Nemere vagy Nemród, Nimród nevében ismerhető fel. Ehhez az ősiséghez kapcsolható mondavilág a tatárlakai tárgyakról olvasható le, mert ismerjük a mondavilág jelképeinek képi megjelenítéseit, melyek folyamatosan jelen vannak korokon átívelve, a szkíta koron

át napjainkig, ott vannak pl. templomainkban is. A kazettás mennyezeteken is, a kos nemzése a csillagok állása szerinti teremtésben, a kezdetben, ahol vala. És nem úr ó d (helyén) honán, a hon és mag uron át a nemzetségekben, ott vagyunk mi ebben az örökségben.

A nép és nemzet kérdésköre napjainkban is meghatározó jelentőségű. Ez abban áll, ami megmaradt előle. Mennyi hasznosul, örökségként megmaradnak e hagyományaink, vagy értékét veszített kapcarongy lesz belőle. Ezért a folyómenti kultúrák hanyatlása kérdéskörét veti fel, mit jelent az idegen uralom, mit jelent a folyó szabályozás, mit jelent a falu leépítése.

A fentieket ezért tartom fontosnak elmondani, mert őseink üzentek, a síron túl is figyelmeztetnek, hogy tartsuk meg, amit ránk örökítettek. Tanuljuk meg olvasni ezeket az üzeneteket, s hacsak egy kicsit is megértettünk belőle, már akkor is haszna lesz. A magot el kell vetni, hogy arathass, ezért van az imánkban is a *mindennapi kenyerünket add meg nekünk – ma is*.